

3rd INTERNATIONAL WORKSHOP on ARCHITECTURE

Taller intensiu d'estiu upv+upc “Habitar el centre històric. El cas de Teulada”

30 juny-06 juliol València-Teulada Moraira

1. OBJECTIU DEL TALLER I ÀREA DE TREBALL:

Al juliol de 2019, l'Auditori Teulada Moraira acull un taller sobre arquitectura i espai públic. Professors i estudiants de la Universitat Politècnica de València (UPV) i de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) col·laboren en un projecte que explora **la relació entre l'espai públic i l'arquitectura** del centre històric de Teulada.

Teulada Moraira és un municipi en la costa mediterrània oriental espanyola, al sud de València, amb una població d'aproximada de 15.000 habitants. Està format per dos nuclis de població diferents: la ciutat vella (Teulada) situada a l'interior, a 5 km de la costa i la ciutat costanera (Moraira), situada en la costa, compta amb una marina i diverses platges.

Moraira té la seua història arrelada en la pesca, la seua llotja de peix és una de les més populars de la regió de la Costa Blanca. No obstant això, en els últims 30 anys, l'àrea s'ha transformat a causa del canvi cap a una economia basada en el turisme. Aquest fet ha tingut un efecte dramàtic al poble, tot encara les estrictes regulacions de la planificació urbana han limitat l'altura dels edificis i han aconseguit protegir algunes de les àrees més importants.

Teulada va ser originalment una economia agrària, basada en el cultiu d'ametlles, raïms i cítrics. Encara que també s'ha convertit en una economia impulsada pel turisme, la regió encara és coneguda pels raïms Moscatell i el vi que prové d'elles. S'ha convertit en una destinació de vacances popular, per la qual cosa la població de l'àrea s'eleva a 36.000 persones en l'estiu. També hi ha una gran proporció de residents expatriats, principalment anglesos.

Teulada i Moraira constitueixen un municipi peculiar. Encara que està dividit en dues unitats físiques separades i amb població diferenciada, ambdues pertanyen a una sola entitat administrativa. Situada a la província d'Alacant, en una vall que descendeix de les muntanyes al mar, la població aprofita al màxim les dues realitats, la terra i el mar, que defineixen el seu entorn i serveixen com a referències visuals.

El Taller arranca a València, en la ETSA de la UPV i a partir de la segona jornada contínua en l'Auditori Teulada Moraira dissenyat per Francisco Mangado. Guanyador del Premi Nacional RIBA 2013, l'edifici ofereix instal·lacions per a exposicions, conferències, jornades i facilitats de suport. Així mateix, l'auditori està situat en el punt més alt del poble antic sent punt de trobada visual dels dos referents característics del paisatge mediterrani: el mar i la cultura del vi.

2. MARC DE REFLEXIÓ:

Els centres històrics de molts dels nostres pobles i ciutats estan patint un procés lent però constant de despoblament. Molts dels seus immobles no són ocupats per les famílies propietàries, els membres més joves de les quals prefereixen altres barris. De la mateixa manera, els seus espais públics sovint es troben buits i no hi ha rastre de la intensa activitat de fa dècades. **Què ha passat? Per què aquests centres històrics ja no són atractius per a viure?** Aquest taller intensiu d'estiu busca donar respostes a aquestes preguntes a través del cas concret de la població de Teulada, situada a la comarca alacantina de la Marina Alta.

Un dels motius és la realitat existent d'una **societat canviant**. Fa 50 anys, la generalització de l'ús del cotxe va introduir en la vida dels individus una mobilitat no coneguda fins llavors. Això va suposar una tremenda transformació de les poblacions, els nous models d'habitatge es van traslladar als extraradis, van aparèixer les "ciutats-dormitori" i els centres urbans es van transformar en els llocs de treball, comerç i oci que ara coneixem i vivim com a habituals.

Una altra de les causes del canvi es troba en un passat de fa poc més d'una dècada. Les **noves tecnologies** inverteixen la percepció de la mobilitat, i en contraposició a l'anterior, ara ja no és tan important ni tan necessària. Disposem de màquines que ens permeten realitzar multitud d'activitats sense haver de desplaçar-nos: tràmits administratius, treball, estudis, compres "en línia"... I no obstant això, aquesta situació incideix en una major necessitat de socialització i trobada personal amb altres éssers humans i una millor i més intensa relació amb la naturalesa. Mentre que, a l'interior dels seus habitatges, els individus es fan més autosuficients i gelosos de la seua intimitat, en l'exterior intensifiquen la seua relació amb el mitjà i la societat.

Sens dubte, aquesta nova realitat, sumatori de l'heretat i el que està en contínua evolució, tindrà la seua repercussió en l'evolució de les nostres poblacions. Per això, aquest Taller intensiu pretén propiciar una **reflexió sobre les noves maneres d'habitar i la seua relació amb els canvis dels centres històrics**, per a trobar mesures que puguin revertir el fenomen incipient de despoblament. Tot això a través de l'estudi d'un cas real que pugua extrapolar-se a altres poblacions: el centre històric de Teulada, declarat BIC, concretament la zona de la plaça dels Porxos i el seu entorn més pròxim.

3. OBJECTE DEL PROJECTE:

Per tot això, es proposa com a objecte del Taller elaborar un **projecte de millora de l'espai públic** conegut com la **Plaça dels Porxos, i del seu entorn**, a partir del tractament de la mitgera existent amb una **nova edificació residencial**, que partisca de la reflexió sobre les noves maneres de viure i sobre la reinterpretació de l'habitatge tradicional a la ciutat contemporània.

Partint d'entendre el concepte "habitatge" d'una manera més àmplia a l'habitual, on l'habitar es desenvolupa tant en l'espai públic (amb activitats com "a la fresca") com en l'espai privat, el projecte plantejat haurà de desenvolupar les següents qüestions:

- **Analitzar** la realitat existent per a conèixer el lloc i la població sobre el qual es realitzarà la proposta, quines condicions i característiques té com a lloc únic i com a part d'un àmbit més ampli en la població de Teulada.
- **Comprendre** per a extrapolar els condicionants del lloc, les característiques que han de ser respectades, protegides o potenciades i els problemes que es plantegen com a repte a solucionar.
- **Aplicar recursos coneguts** o plantejar nous sistemes que potencien la creació d'un espai públic més dinàmic en el centre històric de Teulada en l'àmbit plantejat.
- **Identificar i formalitzar** les necessitats dels habitants de la població del futur immediat, tractant de traslladar aquests requeriments als nous sistemes habitacionals del projecte, a través de la reinterpretació i millora de l'habitatge tradicional.
- **Sintetitzar** totes les reflexions anteriors i elaborar un projecte urbà i d'edificació residencial concret; confeccionat, discutit i consensuat pels alumnes mitjançant el desenvolupament del treball en grup, conformat per membres de les dues universitats participants.

La comprensió del lloc, - i de la seua realitat física, social, històrica i cultural- és necessària per a abordar el projecte urbà proposat, sent en la base de qualsevol proposta d'intervenció. Per això, les propostes han de prestar especial atenció al disseny de l'espai públic i la seua relació amb la manera de viure en un centre històric, i amb l'espai privat dels habitatges. Treballar en aquesta escala intermèdia, sovint oblidada, permet millorar la necessària articulació entre arquitectura i espai públic.

4. GRUPS DE TREBALL:

Un dels objectius del taller intensiu és propiciar que els professors i estudiants de les dues Universitats esmentades treballen de manera conjunta, compartint els seus coneixements i els seus punts de vista. Els estudiants formaran grups de quatre persones (2 UPV + 2 UPC). Hauran d'interactuar amb els veïns i veïnes de Teulada per a conèixer les seues opinions i poder fer suggeriments i propostes extrapolables a altres municipis semblants. Hi haurà una presentació final de treballs en l'Auditori Teulada Moraira, on també es desenvoluparan les sessions de treball en grup. Totes les activitats estaran tutelades i acompanyades pels professors participants de totes dues universitats.

5. FASES DEL PROJECTE, TASQUES I DOCUMENTACIÓ:

El treball inclourà els passos previs necessaris per al projecte, des de la comprensió local, a través de l'anàlisi urbana i social fins a les propostes d'intervenció. Tant el caràcter de l'anàlisi com el marc general de reflexió seran exposats i guiats en les classes teòriques introductòries. Amb posterioritat a l'anàlisi, el projecte es desenvoluparà en dues etapes, concepte i proposta. Per a organitzar el treball a realitzar en cada etapa del projecte, s'han planificat diferents tasques. El termini d'aquestes tasques, així com la documentació exigida en cadascuna d'elles, es concreten en la següent agenda:

DIA #00_DIUMENGE, 30 DE JUNY: Arribada a València i sopar de benvinguda.

SESSIÓ 1: VALÈNCIA. ETSA UPV, 1 DE JULIOL

DIA #01_DILLUNS, 1 DE JULIOL: Classes teòriques i primeres reflexions.

Matí 10:00h-13:30h:

01_ Classes teòriques_Sala de Projeccions ETSA:

C01_ Teulada: implantació territorial i estructura urbana. Prof. Àngel Martínez

C02_ Noves i velles maneres d'habitar els centres històrics. Prof. Carmen Ferrer

C03_ Antecedents: El cas de Borriana. Prof. Ivan Cabrera.

02_ Formació de grups i repartiment del material.

Vesprada 15:30h-19:00h:

03_ Classe taller_Aula 322: Reflexió sobre el marc teòric. Primers esbossos conceptuals.

TASCA 01: Reflexió, inici de l'anàlisi, primeres idees.

Lliurament: dilluns 1 de juliol, 18:30h

Documentació requerida: dibuixos i esquemes que expliquen les reflexions sobre l'anàlisi i els primers esbossos conceptuals (dibuixos, diagrames, mapes conceptuals).

Lloc: Escola d'Arquitectura, Universitat Politècnica de València. **Aula 322**

SESSIÓ 2: AUDITORI TEULADA MORAIRA. DIMARTS 2-DISSABTE 6 DE JULIOL

DIA #02_DIMARTS 2 DE JULIOL: Visita al lloc. Anàlisi i ideació.

Matí 9:30h-13:30h:

01_ Desplaçament a Teulada. Eixida de l'autobús: 9:30h UPV porta del Bou.

02_ Visita del lloc (12:00h), presa de les dades necessàries per al desenvolupament de la proposta.

Vesprada 15:30h-19:00h:

03_ Classe taller. Anàlisi urbana i establiment de la idea. Revisions dels professors.

04_ Presentació gràfica i oral per a explicar la idea del projecte.

TASCA 02: Anàlisi urbana i Ideació.

Lliurament: dimarts 2 de juliol, 18:00h

Documentació requerida: dibuixos conceptuals, fotomuntatges i models conceptuals per a mostrar els resultes-vos de l'anàlisi i la idea de la proposta. *Format:* A4 /A3 + Presentació oral.

Lloc: Auditori Teulada Moraira

DIA #03_DIMECRES 3 DE JULIOL: Desenvolupament d'ideació.

Matí 9:00h-13:30h:

- 01_ Vista al centre històric, amb entrevistes i anàlisis de l'activitat: mercat efímer setmanal.
- 02_ Classe taller. Anàlisi urbana i desenvolupament de la idea.

Vesprada 15:30h-19:00h:

- 03_ Classe taller. Desenvolupament de la idea. Revisions dels professors.
- 04_ Visita al lloc de treball i entrevistes al Consell de la infància de Teulada (18:00h)

TASCA 03: Desenvolupament de la idea.

Lliurament: dimecres 3 de juliol, 17:30h

Documentació requerida: plans (croquis i plans), fotomuntatges i model que desenvolupe la idea.
Format: A4 / A3 i maqueta.

Lloc: Auditori Teulada Moraira.

DIA #04_DIJOUS 4 DE JULIOL: Desenvolupament de la proposta.

Matí 9:00h-13:30h:

- 01_ Classe taller. Desenvolupament de la proposta.

Vesprada 15:30h-19:00h:

- 02_ Classe taller. Desenvolupament detallat de la proposta. Revisions dels professors.
- 03_ Presentació per a explicar el projecte.

TASCA 04: Definició de la proposta.

Lliurament: dijous 4 de juliol, 19:00h

Documentació requerida:

-Plantes generals (E: 1000/2000)

-Plans detallats (definició de l'espai públic projectat i definició de la proposta d'habitatges) (E1: 500/E1:200)

- Vistes de vianant (que expliquen el paisatge urbà) i vistes dels habitatges.

Lloc: Auditori Teulada Moraira.

DIA #05_DIVENDRES 5 DE JULIOL: Finalització de la proposta i Presentació final.

Matí 9:00h-13:30h:

01_Treball de taller sobre la materialització de la proposta.

02_Preparació de la presentació final, tant gràfica com oral per a explicar el projecte.

Vesprada 17:00h-19:00h:

03_Presentació de la proposta final.

TASCA 05: Presentació final.

Lliurament: divendres 5 de juliol, 17:00h

El lliurament final serà en format digital: 1 panell A1 + presentació power point

Lloc: Sala principal Auditori Teulada Moraira

DIA #06 DISSABTE 6 DE JULIOL: Fi del Taller i viatge de tornada a València.

6. ASPECTES RELLEVANTS I CRITERIS D'AVUACIÓ:

La valoració de les propostes tindrà en compte fonamentalment els següents aspectes:

- Profunditat de l'anàlisi crític i de les reflexions del grup respecte de la situació actual de la plaça i de l'evolució de la manera de viure en els centres històrics.
- Adequat plantejament dels problemes detectats, els reptes i les possibles solucions.
- Adequació de la proposta urbana i residencial a l'anàlisi crític realitzat així com la seua capacitat per a resoldre els problemes detectats.
- Capacitat de la proposta per a donar resposta a les necessitats dels diferents grups socials entrevistats, i a les previsions per al futur.
- Qualitat de l'espai públic urbà projectat.
- Qualitat i caràcter innovador de la proposta residencial projectada.

7. BIBLIOGRAFIA:

Informació urbanística sobre Teulada-Moraira:

- <http://www.teuladamoraira.com.es>
- <http://geoportal.teuladamoraira.com.es/>

Sobre espai públic:

- AA.VV. Barcelona espai públic. Ajuntament de Barcelona. 1993
- AA.VV. Public Places. Urban Spaces. Oxford, Architectural Press, 2004.
- CULLEN, Gordon. El Paisaje urbano. Ed. Blume, 1974
- GEHL, J. GEMZOE, L. Nuevos espacios urbanos. Barcelona, Gustavo Gili. 2002
- KOTTAS, Dimitris. Plazas y entornos urbanos. Links, 2007.
- LYNCH, Kevin. La imagen de la ciudad. Infinito. Buenos Aires. 1966
- LYNCH, Kevin. ¿De qué tiempo es este lugar? Gustavo Gili. Barcelona. 1972
- ROWE, C. Ciudad collage. Gustavo Gili. Barcelona, 1981

- Revista PAISEA nº002. Parque urbano = urban park. 2007.
- Revista PAISEA nº004. La calle = the street. 2008.
- Revista PAISEA nº009. La plaza = public square. 2010.
- Revista A+T nº27. In common III. Colective Spaces. Espacios colectivos. 2006
- Revista A+T nº25. In common I. Espacios publicos. 2005
- Revista VIA nº9. Espacios urbanos. 2001
- Revista Quaderns nº 228. Paisajes urbanos. 2001

Sobre noves maneres d'habitar:

- VV.AA. Nuevos modos de habitar. C.O.A.C.V. Valencia 1996
- VV.AA. Vivienda y espacio doméstico en el siglo XXI. La casa encendida. Madrid, 2008.
- ÁBALOS, Iñaki. La buena vida. Visita guiada a las casas de la modernidad. Gustavo Gili. Barcelona. 2000
- ABALOS & HERREROS. "Si queremos cambiar nuestra forma de pensar y proyectar viviendas". Abalos y Herreros. Áreas de impunidad. Actar. Barcelona.
- MARTI ARIS, Carlos. "La casa y la ciudad, realidades inseparables" en A & V nº56. Madrid, 1995. pp. 8-11
- MONTANER, J.Maria & MUXÍ, Zaida (ed). Habitar el presente. Vivienda en España: sociedad, ciudad, tecnología y recursos. Ministerio de Vivienda, Madrid, 2006
- SMITHSON, Alison & Peter. Cambiando el arte de habitar. Gustavo Gili. Barcelona. 2001